

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

Fəlsəfə kafedrası

İPF-B21

“FƏLSƏFƏ VƏ ELMİN METODOLOGİYASI”

fənni üzrə

**PROQRAM
(bakalavr üçün)**

İxtisas – 050202 – Fəlsəfə

BAKİ – 2022

WPS Office ile Düzenle

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

Fəlsəfə kafedrası

İPF-B21

“FƏLSƏFƏ VƏ ELMİN METODOLOGİYASI”

fənni üzrə

**PROQRAM
(bakalavr üçün)**

İxtisas – 050202 – Fəlsəfə

BAKİ – 2022

Tərtib edən: **Nərgiz Məcidova**
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru

Elmi redaktor: **Zeynəddin Hacıyev**
Fəlsəfə elmləri doktoru, professor

Rəyçilər: **Kəmalə Pənahova**
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Arif Tağiyev
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Giriş

Fəlsəfənin inkişafında elm fəlsəfəsinin mühüm rolu var-dır. Hazırda elm fəlsəfəsi daha da inkişaf etdirilir. Kompüter-ləşmə və informasiya vasitələrinin çoxalması elm fəlsəfəsinin üfüqlərini, xüsusilə imkanlarını artırmaqdadır. Təbiətşünaslıq elmləri nəticələrinin, birinci növbədə fizika və riyaziyyat elm-ləri nəticələrinin başa düşülməsinə tələbat, həmin elmlərin strukturunun və onların metodologiyasının izah edilməsi zərurəti fəlsəfənin müstəqil hissələrini təşkil edən çoxsaylı fəlsəfəsi konsepsiyaların yaranmasına gətirib çıxartdı. Buraya «riyaziyyatın fəlsəfəsi», «fizikanın fəlsəfəsi», «biologiyanın fəlsəfəsi» və s. daxil edilmişdir. Sovet fəlsəfəsində fəal surətdə təbiətşünaslığın fəlsəfi məsələləri işlənirdi. Elmin fəlsəfəsinin meydana gəlməsinin əsas səbəblərindən biri neopozitivist elm konsepsiyasının tənqidi təhlilinə olan zərurətlə əlaqədardır. Tanınmış fizik M. Born yazmışdı: «Fizikanın adı danışıda ifadə oluna bilən ümumiləşdirici fəlsəfəyə ehtiyacı vardır». Dünyanın məşhur təbiətşünaslarından olan N. Bor, M. Plank, V. Heyzen-berq və başqaları fəlsəfəyə xüsusi diqqət yetirmişlər. Məsələn, N. Bor qatı pozitivist nöqteyi-nəzəri tənqid edirdi. Həmin pozitivist baxışa görə, yeganə reallıq duyğulardır, yerdə qalanlar isə bizim əqlimizin konstruksiyalarıdır. Elmin sürətli inkişafı, onun metodlarının təkamülü elə problemlər irəli sürdü ki, fəlsəfə cəlb edilməzsə onların həlli qeyri-mümkündür. Müasir fəlsəfəmiz, müxtəlif sahə və mövzuları ehtiva etsə də, bir əsas məqsədin reallaşmasında öz vahidlik səviyyəsini tapır: dünyada və cəmiyyətimizdə baş verən hadisələri, prosesləri yeni baxış bucağından, habelə yeni paradigmalardan müstəvisindən öyrənmək, mövcud ciddi problemlərə, reallıqla zəruri olan arasındakı ziddiyyətlərə

münasibət bildirərək mümkün çıxış yollarını aramaq, təklif və tövsiyələr irəli sürmək. Bu da təbiiliyi qədər də qanunauyğundur. Belə ki, hər bir tədqiqatçı-filosof öz yara-dıcılığında, ilk növbədə, yaşadığı dövrü əks etdirməyə çalışır. Ümumiyyətlə, fəlsəfə, hər şeydən əvvəl, öz mahiyyətini onda göstərir və ifadə edir ki, yeniliklərlə səsləşir, proseslərə adekvat və ləngimədən reaksiya verir, münasibət bildirir, cəmiyyətin innovasion inkişafına yardımçı olur.

1. Fənnin mənimsənilməsi məqsədləri.

Bu fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələrdə aşı-ğidaki istiqamətlər üzrə biliklər, bacarıq və qabiliyyətlər for-malaşmalıdır: Fəlsəfənin ən əhəmiyyətli nəzəri paradigmalara haqqında biliklər; fəlsəfənin əsas prinsipləri və qanunauy-ğun-luqları haqqında biliklər; fəlsəfənin mahiyyəti, istiqamətləri, sə-viyyələri, formaları və metodlarının məzmunu haqqında tə-səvvürlərin formalaşması; Azərbaycanda fəlsəfənin inkişafı-nın elmdə və təhsildə rolunun anlaması;

2. Digər fənlər strukturunda fənnin yeri

Fənn bakalavr pilləsində baza fənlərinə aiddir. O, bila-vasitə humanitar, sosial və iqtisadi bloklara aid fənlərlə, pe-şəkar blokun fənləri ilə bağlıdır, bu fənlərin öyrənilməsi nəti-cəsində əldə edilmiş biliklərə və bacarıqlara söykənir.

3. Fənnin mənimsənməsinin nəticələri.

Fənnin öyrənilməsi zamanı tələbələr lazımı informa-si-ya-nı müstəqil tapmağı və təhlil etməyi, elmi problemləri düz-gün ifadə etməyi bacarmalı, lazımlı metodların bütün spek-trindən istifadəsini dərk etməyə və alınmış nəticələri izah etmə-yə, araşdırmalar keçirməyi öyrənilməlidirlər. Bu fənnin öyrə-nil-məsindən sonra tələbələr əsas tədris proqramının kompeten-siyalarına uyğun olan bilikləri, bacarıqları və

təcrübəni əldə edirlər. "fəlsəfə və elmin metodologiyası" fənnin mənimsən-məsi nəticəsində tələbə **bilməlidir**:

Fəlsəfənin elmdə rolunu, funksiyalarını və vəzifələrini; fəlsəfənin əsas metodları və texnologiyalarını; sosial həyatda bunların tətbiqinin əsas standartlarını və prinsiplərini; fəlsə-fənin elmin inkişafında rolunu, funksiyalarını və vəzifələrini; elmin fəlsəfəsinin əsas nəzəriyyələrini; elmin fəlsəfəsinin mən-bə-lərinin müəyyən edilməsinə nəzəri və praktik yanaşmaları; fəlsəfə elminin fundamental konsepsiyalarını;

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində bacarmalıdır:

Fəlsəfə və elmin özünün mənbələri və təşkil mexa-nizmlərinin müəyyən edilməsinə nəzəri və praktik yanaşmaları tətbiq etmək; elmin əsas metodların və texnologiyalarının real-laşdırılması ilə bağlı məqsəd qoymaq və vəzifələri ifadə etmək; fəlsəfə sahəsində vəziyyəti və fəaliyyətin inkişafının tenden-siyalarını təhlil etmək;

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbə elmi proq-nozlaşdırılmasının təhlili və sosial fəaliyyətin dürüst ifadə etmə və strategiyalarının reallaşdırması metodlarına malik olmalıdır. Bakalavr pilləsində fənnin mənimsənilməsi prosesində aşağı-dakı səlahiyyətlər (kompetensiyalar) inkişaf edir:

1.Universal (ümum mədəni)-düşüncə mədəniyyətinə, informasiyanı qavramaq, ümumiləşdirmək, analiz etmək, məq-səd qoymaq və ona nail olmaq yollarını seçmək bacarıqlarına ma-lik olmaq;-sosial, humanitar və iqtisadi elmlər metod-la-rın-dan əsas sosia və peşəkar məsələlərin həlli vaxtı istifadə et-mək;

2.Peşəkar-qlobal, milli və regional xüsusiyyətlərini, cəmiyyətin sosiomədəni inkişafının spesifikasını nəzərə alan elmi və sosial texnologiyaların reallaşdırmasına hazır olmaq;

4.Modulun (fənnin) strukturu və məzmunu

Fənnin ixtisas üzrə ayrılan saatların miqdarı – 45 saatdır

Fəlsəfə üzrə mütəxəssislərin hazırlanmasında bu tədris kursu vacib mərhələlərindən biridir. Burada tələbə, fəlsəfənin nəzəriyyəsi və praktikasi haqqında biliklər əldə etməklə, is-tənilən elmi hadisəni təhlil etmə və proqnozlaşdırma işində la-zımı praktiki vərdişləri qazana bilər. Tədris kursunda ictimai elmlər sistemində problemin formalaşması və meydana gəlməsi xüsusiyyətləri izsh olunur. Burada sosial praktika ilə əlaqəni və bağlılığını təmin etmək məqsədilə referat mövzuları, fərdi işə olan əsas tələblər və istiqamətlər göstərilir, digər tədris forma-larından da istifadə olunur. Tədris kursu müasir elmi ədəbiyyatla, digər lazımı məlumatlarla təchiz olunmuşdur.

Fənnin əhəmiyyəti haqqında

Elmi-texniki inqilabın ekstensiv və intensiv inkişafı ilə elmin, birinci növbədə təbiətşünaslığın biliklər sistemində və cəmiyyət həyatında rolunun artması ilə əlamətdar olan indiki dövrdə öz elminin nəzəri-idrakı problemlərindən dərinlən baş çıxaran yüksək ixtisaslı fəlsəfə mütəxəssislərinin hazırlanması və onlarda elmi-fəlsəfi dünyagörüşünün formalaşdırılması mü-hüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu vacib vəzifənin uğurla həyata keçirilməsinin mühüm şərtlərindən biri fəlsəfə ilə xüsusi elmlərin, birinci növbədə təbiətşünaslığın qarşılıqlı əlaqəsi və təsirinin düzgün anlaşılmasından çıxış edərək təbiətşünaslığın fəlsəfi-metodoloji problemləri, ümumelmi idrak metodları ilə tanışlıq və onların mahiyyəti və əhəmiyyətinin düzgün başa düşülməsi, təbii-elmi, fəlsəfi əhəmiyyətinin qavranılmasıdır. Sosial elmlər və psixologiya fakültəsinin fəlsəfə şöbəsinin bakalavr pilləsi üçün nəzərdə tutulan “fəlsəfə və elmin metodologiyası”

fən-nindən nəzərdə tutulan məqsəd də bundan ibarətdir.

	Mövzu	Müh.	Sem.
1	Fəlsəfə və elmin metodologiyası fənninin predmeti, məqsədi və funksiyaları.	2	1
2	Elmi biliyin strukturu.	2	1
3	Elmi idrakın strukturunda tədqiqatın elmi metodologiyasının yeri və rolu.	2	1
4	Elmi problem-tədqiqatın çıxış nöqtəsi kimi.	2	1
5	Metafizika-idrakın fəlsəfi metodu.	2	1
6	İdrakın fəlsəfi metodu-dialektika.	2	1
7	Hermenevtika-idrakın fəlsəfi metodu.	2	1
8	Fenomenologiya-idrakın fəlsəfi metodu.	2	1
9	Empirik idrakın forma və metodları.	2	1
10	İdrakın nəzəri səviyyəsinin forma və metodları.	2	1
11	Ümumelmi metodlar.	2	1
12	Fənlərarası tədqiqatların metodları.	2	1
13	Elmi idrakın innovativ metodologiyası.	2	1
14	Müasir metodologiyanın əsas istiqamətləri.	2	1
15	Təbii-elmi və sosial-humanitar idrakda elmi tədqiqatın metodologiyası.	2	1
	Cəmi	30	15

Mövzu 1. Fəlsəfə və elmin metodologiyası fənninin predmeti, məqsədi və funksiyaları.

Elm fəlsəfəsinin predmeti və obyektı. Elm fəlsəfəsinin formalaşma mərhələləri. Elm fəlsəfəsinin strukturu. Elmin fəlsəfi anlamı. Elm fəlsəfəsinin əsas problemləri. Elm idrakı fəaliyyət, sosial institut və mədəniyyətin xüsusi sferası kimi. Elm fəlsəfəsinin məqsədi. Elmi idrakda fəlsəfinin rolu. Elmin fəlsəfi və digər fənlərin nisbəti. Elmin metodologiyasının predmeti. Elmin metodologiyasının özəllikləri. Elmin metodologiyasının formalaşması. Elmin metodologiyasının öyrənilməsinin iki aspekti. Elmi biliyin metodologiyasının inkişaf mərhələləri. Elmin və digər fənlərin metodologiyası. [1,2,6,8,9,10]

Mövzu 2. Elmi biliyin strukturu.

Elm biliyin xüsusi növü kimi. Elmin strukturlaşdırılması meyarları. Hissi və rasional, empirik və nəzəri idrak. Hissi idrakın strukturu və psixoloji özəllikləri. Rasional idrak və onun funksiyaları. Empirik biliyin səviyyələri: elmi faktlar, empirik qanunauyğunluqlar, fenomenoloji nəzəriyyələr. Nəzəri biliyin strukturu. Elmi idrakın nəzəri səviyyəsinin struktur komponentləri: qanunlar, nəzəriyyələr, modellər, konsepsiyalar, təlimlər, prinsiplər, metodların məcmusu. Elmi qanunların tipologiyası. Qanunlar və qeyri-tipik nəzəri modelləri. Nəzəriyyənin inkişafı elmi biliyin ali səviyyəsi kimi. Elmi biliyin nəzəri və empirik səviyyələrin nisbəti: fərqliliyi, vəhdəti və qarşılıqlı əlaqəsi. Müxtəlif bilik səviyyələri arasında fərqlər: predmetinə görə, tədqiqatçının obyektə qarşılıqlı təsirin xüsusiyyətlərinə görə, konseptual vasitələr və dilə görə, istifadə olunan metodların xüsusiyyətlərinə görə, keyfiyyətinə görə, biliyin təşkili xarakterinə görə. Elmi biliyin əsasları. Elmin əsasların struktur blokları: elmi tədqiqatın idealları, normaları və meyarları. Dünyanın elmi mənzərəsi. Elmin fəlsəfi əsasları. Elmin fəlsəfi əsaslarının ontoloji və qnoseoloji alt sistemləri. Elmi biliyin metanəzəri səviyyəsi. Metanəzəriyyənin məqsəd və vəzifələri. Elmi idrakda həqiqət problemi. Elm fəlsəfəsində dəyər kateqoriyası. [1,2,8,11,12,13]

Mövzu 3. Elmi idrakın strukturunda tədqiqatın elmi metodologiyasının yeri və rolu.

Metod və metodologiya. Metodologiya anlayışı və onun səviyyələri. Elmi idrakın metodoloji problemlərin spesifikliyi. Elmin metodologiyasının özəllikləri. Elmi fəaliyyətin spesifikliyi. Elmi idrakın metodunun təbiəti və funksiyaları. Metodun əsas aspektləri: obyektiv-

məzmunlu, operasional və prakseo-loji. Elmi metodun ümumi xüsusiyyətləri və təsnifatı. Elmi metodun spesifikliyi. Elmi biliyin çoxsəviyyəli konsepsiyası. Elmin metodologiyasının fəlsəfi səviyyəsinin xüsusiyyətləri. İdrakın ümumelmi metodların sistemi. İdrakın xüsusi me-tod-ları. Elmi idrakın elmarası metodları. Xüsusi elmlərin inki-şa-fında fəlsəfənin metodoloji rolu. Elmi idrakda fəlsəfənin funk-siyaları. Elmi və qeyri-elmi bilik. Elmin inkişafı və quruluşunda dil vasitə kimi. [1,2,8,9,16]

Mövzu 4. Elmi problem-tədqiqatın çıxış nöqtəsi kimi.

Problem elmi idrakın forması kimi, elmi idrakın for-maları sistemində onun yeri və rolu. Elmi problemin qnoseoloji və evristik əhəmiyyəti. Elmi problemin genezisi. Elmi biliyin formalaşmasının faktorları. Elmi problemlərin tipologiyasının əsasları. Problemlərin həllinin xüsusiyyətləri elmi biliyin inki-şafının şərti kimi. K. Popperin problemin yeri və rolu haqqında anlamı. Elmi problemlərin təşkili və tədqiqi: məqsəd və məh-dudiyyətlər. Problemlərin təşkili və tədqiqi zamanı nəzəri və empirik biliklərin nisbəti. Problemlərin həllində müqəddimə bi-lik-lərin rolu. Problem, elmi problem, dialektik ziddiyyət, elmi biliyin forması, elmi fakt, hipotez, elmi problemin həlli, kate-qoriyaların məzmunu. [1,2,8,9,17]

Mövzu 5. Metafizika-ıdrakın fəlsəfi metodu.

Metafizikanın mahiyyəti və fəlsəfi bilikdə onun statusu. Metafizikanın təşkili tarixi. Metafizika termininin yaranması və mənası. Şərq metafizikasının spesifikasiyi. Qərb metafizikasının tarixi. Eley məktəbinin fəlsəfəsi (Parmenid). Metafizik biliyin kontekstində Platonun ideyalar nəzəriyyəsi. Metafizikanın məqsədlərinin aristotelin anlamında. Metafizikanın obyektləri, metodları və məqsədləri. Klassik metafizika və onun tarixi modelləri. Orta əsrin fəlsəfi ənənəsində metafizik refleksiyanın xüsusiyyətləri. Yeni dövr fəlsəfəsində metafizikanın inkişafında konseptual dönüş. Metafizikanın metod problemi. Kantın transsendental kateqoriyalar haqqında təlimin metafizik statusu. Heqelin ruhun fenomenlər haqqında təlimin metafizik statusu. Post klassik metafizikanın əsas versiyaları (variantları). N.Hartmanın varlığın metafizikası. A. Uaythedin yaşamasında metafizikanın anlamı. Metafizik mühakimələrin tipləri (metafizik arqumentasiyasının məntiqi forması, şəxsi və sosial faktorların rolu). [6,9,17,20]

Mövzu 6. İdrakın fəlsəfi metodu-dialektika.

Dialektika anlayışı və onun genezisi. Dialektikanın tarixi formaları və onların məzmun xüsusiyyətləri. Dialektika dünya dərkini sistem və metodu. Dialektikanın strukturu: prinsiplər, qanunlar, kateqoriyalar. Dialektika inkişaf konsepsiyası kimi. Elm və fəlsəfədə universal inkişafın və onun mənbəyinin problemi. Dialektikada ziddiyyətlik prinsipi və ziddiyyət qanunu. Eyniyyət, fərq, əkslik, ziddiyyət. İdrak və varlığın ziddiyyətli. Kəmiyyət dəyişmələrinin keyfiyyət dəyişmələrinə keçməsi qanunu. Keyfiyyət, kəmiyyət, ölçü. Keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliklərin dialektikası. Dialektik inkar qanunu. Dialektik inkar anlayışı. İnkarı inkar qanunu yeni ilə

köhnənin əlaqəsini göstərir, varisliyi, təkrarolunanlığı, qarşısı- alınmazlığı, inkişafın irəliyə doğru yönəlmiş xarakterini sübut edir. Dialektika əlaqə konsepsiyası kimi. əlaqə, qarşılıqlı əlaqə, münasibət. Varlığın universal əlaqələri: təkçə və ümumi, ma-hiyyət və hadisə. Məzmun və forma, tam və hissə, element və struktur, sistem və funksiya; bütövlük prinsipi, xolizm, sistem-lik prinsipi. Determinasiya əlaqələri: səbəb və nəticə, zərurət və təsadüf, imkan və gerçəklik. Dialektik dərkun determinizm və kauzallıq prinsipləri. Metafizik təfəkkürün formaları: mexaniki determinizm, indeterminizm və teologiya. Tarixilik prinsipinin metodoloji əhəmiyyəti. [6,20]

Mövzu 7. Hermenevtika-idrakın fəlsəfi metodu.

Hermenevtik ideyaların inkişaf tarixi. Antik dövr. İzah etmə poetik vergi kimi. İzah etmə ilahi vəh kimi. Mif anlamı üçün istifadə olunan təfsirin iki əsas üsulu: alleqorik və tarixi. Orfiklər və pifaqorçular: koqnitiv hermenevtika. Hermenevtik ənənələrin yaranması. Şleyermaherin hermenevtik nəzəriyyəsi. Hermenevtikanın universal məqsədi. Anlama, anlamanın üsul-ları. Mətnin anlama prinsipi-hermenevtik dairə. Tam və hissə dialektikasında əsaslanan Şleyermaherin mətnin anlama prinsipi-hermenevtik dairə. V. Dilteyə görə anlama və izah etmə. Her-menevtika introspeksiyanın çatışmazlıqlarına üstün gələn metod. M.Xaydeqqerin ənənəvi və ekzistensial hermenev-ti-kası: anlamadan-şərh etməyə. Hermenevtik metodun praktiki tətbiqi.[3,5,12,23]

Mövzu 8. Fenomenologiya-idrakın fəlsəfi metodu.

Fenomenologiya tarixi tədqiqatın elmi metodu kimi. Fenomenologiya anlayışı. Terminin tarixi. Fenomenologiyanın mənşəyi müasir fəlsəfənin istiqaməti

kimi. Fenomenologiyanın müqəddimələri. Fenomenoloji görüşünün spesifikliyi. Feno-me-nologiya metod kimi. Fenomenologiyanın predmeti. Feno-me-nolji təfəkkürdə intuitivizm və kateqorial düşüncə. Fəlsəfənin fenomenoloji fəlsəfənin prototipi kimi. Müasir fenomenologiya və İ.Kantın transsendentalizmi. Alman klassik fəlsəfəsi və fenomenologiya. Hegelin fenomenologiyası və Fixtenin elmi təlimi. Fenomenoloji fəlsəfə və psixologiya. Brentano psixolo-gi-yasında intensionallıq. Hüsserlin fəlsəfəsində fenomenolo-gi-yanın mənşəyi, formalaşması və inkişaf. Transsendental “epo--xe”. Hüsserlin fenomenologiyasında reduksiya anlayışı: “noe-ma” və “noezis”. Hüsserlin sonuncu proekti: “Transsen-den-tal feno-menologiya və avropa elmlərin böhranı”. M.Şellerin fenomenologiyası. M.Haydeggerin fenomenoloji hermeniv-ti-kası. Fundamental ontologiyanın metodu-fenomenologiya. J.P.Sar-tın ontologiyanın fenomenoloji proekti. M.M.Pontinin fe-nomenoloji qavrayış. Tətbiqi sahəsi. [5,12,21,26,27]

Mövzu 9. Empirik idrakın forma və metodları.

Tədqiqatın empirik səviyyəsinin idrakı vəzifələri. Mü-şahidə: vasitəli və bilavasitə. Elmi müşahidəni keçirməyə əsas tələblər. Təsviretmə müşahidənin nəticəsi kimi. Müşahidənin dili. Elmdə eksperimental metodun təsdiqi. Eksperiment, əsas xüsusiyyətləri, eksperimentin həyata keçmə mərhələləri. Eks-perimentin növləri: maddi və fikri. Eksperimentin obyektiv və subyektiv tərəfləri. Elmi tədqiqatın eksperimental metodların əsas funksiyaları: idrakı, analitik, yoxlama, əyani. Müqayisə. Mü--qayisəni keçirməyə əsas tələblər. Ölçmə və onun idrakda rolu. Ölçmənin əsas elementləri. Bilavasitə, vasitəli. Ölçmənin ob--yektivlik və dəqiqlik problemi. Kvantlanma metodu,

kəmiy-yə-tin ölçmə metodu. Empirik fakt. Empirik qanun.
[1, 2, 5, 12, 33]

Mövzu 10. İdrakın nəzəri səviyyəsinin forma və metodları.

Formalaşdırma. Elmi idrakda formalaşdırmanın əhə-miy-yəti. Dil elmi informasiyanın, elmi biliklərin ötürülməsi və saxlanması, emalı, təsbiti ifadə üsulu kimi. Dilə semiotik ya-naşma. Dilin semantik və sintaktik xüsusiyyətləri. Dilin işarəsi dilin əsas elementi kimi. Dil sisteminin formallaşdırıcı əsas əla-qələr. İşarələrin növləri və əhəmiyyəti. Formallaşdırma dili. Ak-siomatic metod elmi nəzəriyyənin deduktiv mühakimə metodu kimi. Aksiomatik metodun inkişafının üç mərhələsi. Aksiomatik sistemlərin əsas xüsusiyyətləri. Hipotetik-deduktiv metodun mahiyyəti. Hipotetik-deduktiv metodun ümumi struk-turu. Hipotetik-deduktiv sistemlərin məntiqi strukturu. Mücə-r-rəddən konkretə doğru yüksələn metodun mahiyyəti. İdeallaş-dırma. İdeallaşdırılan obyekt. İdrakı prosesin iki mərhələsi. İdrakda tarixi ilə məntiqinin vəhdəti metodu. [1,2,5,12,33]

Mövzu 11. Ümumelmi metodlar.

Analiz və sintez. Analiz və sintezin növləri. Abstrakt-laşdırma. Abstraktlaşdırmanın əsas sualı. Abstraksiyaların sə-viyyələri. Abstraksiyaların yaradılması və onun idrakda rolu. Ümu-miləşdirmə. Ümumiləşdirmənin növləri: ümumi-abstrakt, ümu--mi-konkret. İnduksiya tədqiqat metodu kimi. Empirik idrak səviyyəsində induktiv metodun üstünlüyü. İnduktiv ümu-mi-ləşdirmənin növləri. Ümumiləşdirmə. Ümumiləşdir-mənin növ--ləri: ümumi-abstrakt, ümumi-konkret. İnduktiv ümumiləş-dir--mənin növləri. Səbəb-nəticə əlaqələrin təyin edilməsində in-duktiv metodlar. Deduksiya idrak metodu kimi.

Deduk-si-yanın səciyyəvi xüsusiyyəti. Analogiya. Analogiyanın növləri: pozitiv, neqativ, neytral. Modelləşdirmə. İdeal və maddi mo-delləşdirmə. Kompüter modelləşdirmə. Sistemli yanaşma. Sta-tistik (ehtimal) metodlar. Nümunəli və təsviri statistika. [1, 2, 6, 7, 29]

Mövzu 12. Fənlərarası tədqiqatların metodları.

Elmi biliyin differensiasiyası və integrasiya problemi. Elmin inkişafının tarixi: inteqral və differensial meylləri. Qlo-bal inteqralizm elmlərin qarşılıqlı fəaliyyətinin müasir for-ması kimi. Tədqiqatın ümumelmi və xüsusi metodları. Tədqiqatın fən-lərarası metodları. Fənlərarası və multidissiplinar tədqiqatların anlayışları. Fənlərarası elmi və humanitar tədqiqat-ların müasir mərhələnin təlabatı kimi. Fənlərarası tədqiqatlarda me-to-doloji qarşılıqlı fəaliyyətin xüsusiyyətləri. Fəlsəfi tədqiqatlarda psixoloji, tarixi və sosioloji konsepsiyalar və metodlar. Psixanaliz və fəlsəfi antropologiya. Dilin fəlsəfəsi və linq-vistika. Şüurun fəlsəfəsi və neyroelmlər. Polidissiplinar, fən-lərarası və transdissiplinarlıq. Transdissiplinar tədqiqatların me-todoloji prinsiplər. Sinergetika elmi və fəlsəfi fənlərarası paradigması kimi. Sinergetikanın transdissiplinarlığı. Proqnoz-laş-dırmanın transdissiplinar strateqiyaları. [7,16,18]

Mövzu 13. Elmi idrakın innovativ metodologiyası.

Elmin kompüterləşməsi, problemləri və sosial nəti-cələri. Kognitiv elm və epistemologiya. Freym nəzəriyyəsinin epis-temoloji mənası. Mənalı əlaqə-biliyin əsas konstruktiv ele-menti. İdrakı fəaliyyət, təfəkkürün yeni növün formalaşması və kompüter. Sistemli yanaşmanın formalaşması. Sistem me-to-dun spesifikliyi və sistemlərin təsnifatı. Elmin müasir

meto-do-lo-giyasında sistemli yanaşma. Metod və sistemli tədqiqatın pers-pektivləri. Sinergetika və sistemlərin öztəşkili. Sinergetika tədqiqatın paradigması kimi: öztəşkillik, açıq sistemlər, qeyri xəttlilik. Mürəkkəb təşkilli sistemlərin sinergetik təhlili. [6, 7, 29, 34]

Mövzu 14. Müasir metodologiyanın əsas istiqamət-lə-ri.

Metodologiyanın seçilməsi faktorları fəlsəfənin xüsusi bölməsi kimi. Avropa fəlsəfi tarixində elmi metodologiyanın inkişafı. Pozitivizmdə elmi metodologiyanın problemləri: el-min təbii-elmi metodun üstünlüyü; kauzallığın mütləqiyyəti; sosial fizika cəmiyyətin inkişaf nəzəriyyəsi kimi; elmi ra-sio-nallığın daimi inkişafı. Postpozitivizmdə elmi metodologiyanın problemləri: elmin tarixi dialektik proses kimi, elmi biliyin inkişafı, dinamikanın və ziddiyyətlərin öyrənilməsi; elmi in-qi-lablar; elmin inkişafı və sosiomədəni faktorların yaran-ma-sının təhlili; fəlsəfənin rolu elmi tədqiqatın əhəmiyyətli faktoru kimi; verifikasiya, falsifikasiya. Təkamül epistemologiya elmin me-to-dologiyasında innovativ inkişaf kimi. Təkamül epistemo-lo-giyada tədqiqat proqramları. Müasir metodologiyanın fərq-lən-dirici xüsusiyyətləri. “Kumatoid”, “case studies”, “ab-du-si-ya” anlayışları. Müasir elmi metodologiyanın analitik-tən-qidi və layihə-konstruktiv oriyentasiyaları. [3, 16, 18, 24, 31, 32, 35]

Mövzu 15. Təbii-elmi və sosial-humanitar idrakda elmi tədqiqatın metodologiyası.

Təbii-elmi idrakın prosesi. Təbiət elmlərin metodo-logi-yasının formalaşması. Mexanisizm. Relyativizm. Təbiət haq-qın-da elmlərin obyektivi və predmetləri. Təbii-elmi eksperiment. Təbii-elmi

eksperimentin mərhələləri. Təbii-elmi idrakda ümumelmi və nəzəri metodların tətbiqi. Texniki elmlərin me-todları. Texnika və texnokratizm. Texnika anlayışı. Texniki elm-lərin obyektı və predmeti. Texniki biliklərin tarixi. Sosial elm-lərin metodologiyası. Sosial elmlərin obyektı və predmeti. Sosial fəaliyyət və sosial enerji. Humanitar elmlərin meto-dologiyası. Humanitar elmlərin obyektı və predmeti. Nəzə-riyyələr və qanunauyğunluqlar. [17,19,30,36]

SEMİNAR MƏŞĞƏLƏLƏRİNİN PLANI:

Mövzu №1. Fəlsəfə və elmin metodologiyası fənninin predmeti, məqsədi və funksiyaları. (1s)

1. Elm fəlsəfəsinin predmeti və obyektı.
2. Elm fəlsəfəsinin formalaşma mərhələləri.
3. Elmin metodologiyasının predmeti.

Ədəbiyyat:

1. Hacıyev Z. Fəlsəfə. Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.
2. Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.
3. Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А. И. Зеленкова. - Минск, 2010.
4. Кохановский В. П. Основы философии науки / В. П. Кохановский [и др.]. — 6-е изд. — Ростов н/Д: Феникс, 2008.
5. Лебедев С. А. Введение в историю и философию науки: учеб. пособие / С. А. Лебедев В. В. Ильин, Л. В. Лесков. - М., 2007.
6. Лось, В. А. История и философия науки: основы курса: учеб. пособие / В. А. Лось. - М., 2004.

Mövzu №2. Elmi biliyin strukturu. (1s)

1. Elmi biliyin əsasları.
2. Elmi biliyin empirik və nəzəri səviyyələri.
3. Empirik və nəzəri biliklərin rəşional və hissi idrakla qarşılıqlı əlaqəsi.
4. Elmi biliyin nəzəri və empirik səviyyələrin qarşılıqlı əlaqəsi, vəhdəti və ziddiyyətləri.

Ədəbiyyat:

1. Hacıyev Z. Fəlsəfə. Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

2.Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

3.Кохановский В. П. Основы философии науки / В. П. Кохановский [и др.]. – 6-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2008.

4.Лешкевич Т. Г. Философия науки: учеб. пособие / Т. Г. Лешкевич. – М., 2005.

5.Микешина Л. А. Философия науки / Л. А. Микешина. - М., 2005.

6.Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л.Никифоров. - М., 1998.

Mövzu №3. Elmi idrakın strukturunda tədqiqatın elmi metodologiyasının yeri və rolu. (1s)

1. Metod və metodologiya.

2. Elmi metodologiyanın xüsusiyyətləri.

3. Elmi metodun təsnifatı və ümumi xüsusiyyətləri.

4. Xüsusi elmləri inkişafında fəlsəfənin metodoloji rolu.

Ədəbiyyat:

1. Hacıyev Z. Fəlsəfə. Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

2. Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

3. Кохановский В. П. Основы философии науки / В. П. Кохановский [и др.]. – 6-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2008.

4. Лебедев С. А. Введение в историю и философию науки: учеб. пособие / С. А. Лебедев В. В. Ильин, Л. В. Лесков. - М., 2007.

5. Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013.

Mövzu №4. Elmi problem-tədqiqatın çıxış nöqtəsi kimi. (1s)

1. Problem, elmi idrakın formaları sistemində onun yeri və rolu.

2. Elmi problemin genezisi.

3. Problemlərin həllinin xüsusiyyətləri elmi biliyin inkişafının şərti kimi.

4. Problemlərin təşkili və tədqiqi

Ədəbiyyat:

Насыев Z. Fəlsəfə. Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

1. Кохановский В. П. Основы философии науки / В. П. Кохановский [и др.]. — 6-е изд. — Ростов н/Д: Феникс, 2008.

2. Лебедев С. А. Введение в историю и философию науки: учеб. пособие / С. А. Лебедев В. В. Ильин, Л. В. Лесков. - М., 2007.

3. Рузавин, Г. И. Методология научного познания. — М.: ЮНИТИ, 2013.

Mövzu №5. Metafizika-idrakın fəlsəfi metodu. (1s)

1. Metafizikanın mahiyyəti və fəlsəfi bilikdə onun statusu

2. Şərq metafizikasının spesifikliyi. Qərb metafizikasının tarixi.

3. Yeni dövr fəlsəfəsində metafizikanın inkişafında konseptual dönüş.

4. Kantın transsendental kateqoriyalar haqqında təlimin metafizik statusu.

5. Post klassik metafizikanın əsas versiyaları (variantları).

Ədəbiyyat:

1.Длугач, Т.Б. Проблема бытия в немецкой философии и современность/ Т.Б. Длугач. – М.: Наука, 2002. – 221 с

2.Древнегреческая философия. От Платона до Аристотеля / В. В. Шкода, О. Адаскина. – М., Харьков: АСТ, Фолио, 1999. – 829 с

3.Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А. И.Зеленкова. - Минск, 2010.

4.Лебедев С. А. Введение в историю и философию науки: учеб. пособие / С. А. Лебедев В. В. Ильин, Л. В. Лесков. - М., 2007.

5.Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013.

Mövzu №6. İdrakın fəlsəfi metodu-dialektika. (1s)

1.Dialektika anlayışı və onun genezisi. Dialektikanın tarixi formaları və onların məzmun xüsusiyyətləri.

2.Dialektika dünya dərkinin sistem və metodu.

3.Dialektika inkişaf konsepsiyası kimi.

4.Dialektika əlaqə konsepsiyası kimi.

Ədəbiyyat:

1.Богомолов А. С. Диалектический логос. Становление античной диалектики. М., 1982.

2.Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А. И.Зеленкова. - Минск, 2010.

Mövzu №7. Hermenevtika-idrakın fəlsəfi metodu. (1s)

1.Hermenevtik ideyaların inkişaf tarixi.

2.Şleyermaherin hermenevtik nəzəriyyəsi.

3. Şleyermaherin mətnin anlama prinsipi-hermenevtik dairə.

4. V. Dilteyə görə anlama və izah etmə.

Ədəbiyyat:

1.İsmayılov F.Q.. Dilin metafizikası, B. 2003

2.Вригт, Г. Х. Логико-философские исследования. – М.: Прогресс, 1986.

3.Гадамер Х.-Г. О круге понимания // Актуальность прекрасного. М., 1991. С.72 – 81.

4.Голубинцев В. О. Философия науки / В. О. Голубинцев [и др.]. - Ростов н/Д, 2007.

5.Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л.Никифоров. - М., 1998.

Mövzu №8. Fenomenologiya-idrakın fəlsəfi metodu. (1s)

1.Fenomenologiya tarixi tədqiqatın elmi metodu kinmi.

2.Hüsserlin fəlsəfəsində fenomenologiyanın mənşəyi, formalaşması və inkişaf.

3.Fundamental ontologiyanın metodu-fenomenologiya.

Ədəbiyyat:

1.Борисов Е. Феноменологический метод М. Хайдеггера // Хайдеггер М. Прологомены к истории понятия времени. Томск, 1998.

2.Голубинцев В. О. Философия науки / В. О. Голубинцев [и др.]. - Ростов н/Д, 2007.

3.Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Том 1. Общее введение в чистую феноменологию. М., 1999

4. Ингарден Р. Введение в феноменологию Эдмунда Гуссерля. М., 1999.

5. Кант И. Критика чистого разума. М., 1998.

7. Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л. Никифоров. - М., 1998.

Mövzu №9. Empirik idrakin forma və metodları. (1s)

1. Müşahidə. Təsviretmə müşahidənin nəticəsi kimi.

2. Eksperiment, əsas xüsusiyyətləri, eksperimentin həyata keçmə mərhələləri. Eksperimentin növləri.

3. Müqayisə. Müqayisəni keçirməyə əsas tələblər.

4. Ölçmənin əsas elementləri.

Ədəbiyyat:

1. Hacıyev Z. Fəlsəfə. Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

2. Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

3. Голубинцев В. О. Философия науки / В. О. Голубинцев [и др.]. - Ростов н/Д, 2007.

4. Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л. Никифоров. - М., 1998.

5. Пивоев В. М. Методология и методика научного исследования: Учеб. пособие. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2006. 100 с

Mövzu №10. İdrakin nəzəri səviyyəsinin forma və metodları. (1s)

1. Formalaşdırma. Elmi idrakda formalaşdırmanın əhəmiyyəti.

2. Aksiomatik metod elmi nəzəriyyənin deduktiv müha-kimə metodu kimi.

3. Hipotetik-deduktiv metodun mahiyyəti.

4.Mücərəddən konkretə doğru yüksələn metodun mahiy-yəti.

5.İdeallaşdırma.

6. İdrakda tarixi ilə məntiqinin vəhdəti metodu.

Ədəbiyyat:

1.Nasıyev Z.Fəlsəfə.Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

2.Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

3.Голубинцев В. О. Философия науки / В. О. Голубинцев [и др.]. - Ростов н/Д, 2007.

4.Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л.Никифоров. - М., 1998.

5.Пивоев В. М. Методология и методика научного исследования: Учеб. пособие. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2006. 100 с

Mövzu №11. Ümumelmi metodlar. (1s)

1.Analiz və sintez. Analiz və sintezin növləri. Abstrakt-laşdırma. Abstraksiyaların səviyyələri. Ümumiləşdirmə.

2.İnduksiya. İnduktiv ümumiləşdirmənin növləri. Deduksiya. Analogiya.

3. Modelləşdirmə. Kompyuter modelləşdirmə.

4.Sistemli yanaşma. Statistik (ehtimal) metodlar.

Ədəbiyyat:

1.Nasıyev Z.Fəlsəfə.Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.

2.Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.

3.Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А. И.Зеленкова. - Минск, 2010.

4.Ивин А.А. Современная философия науки (Текст) / А.А. Ивин. – М.: Высш. Шк., 2005. – 592 с.

5.Князев А.С. Прогноз: Научные методы (текст) /А.С.Князев, Д.А.Князев- М.,2006.- 564 с.

Mövzu №12. Fənlərarası tədqiqatların metodları. (1s)

1.Fənlərarası və multidissiplinar tədqiqatların anlayışları.

2.Fənlərarası tədqiqatlarda metodoloji qarşılıqlı fəaliyyətin xüsusiyyətləri.

3.Polidissiplinar, fənlərarası və transdissiplinarlıq.

4.Sinergetika elmi və fəlsəfi tədqiqatların fənlərarası paradiqması kimi.

Ədəbiyyat:

1.Ивин А.А. Современная философия науки (Текст) / А.А. Ивин. – М.: Высш. Шк., 2005. – 592 с.

2.Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013. 3.Стёпин, В. С. Философия науки. Общие проблемы. – М.: Гардарики, 2006.

Mövzu №13. Elmi idrakin innovativ metodologiyası. (1s)

1.Elmin kompyuterləşməsi, problemləri və sosial nəti-cələri.

2.İdrakı fəaliyyət, təfəkkürün yeni növün formalaşması və kompyuter.

3.Elmin müasir metodologiyasında sistemli yanaşma.

4.Sinergetika tədqiqatın paradiqması kimi: öztəşkillik, açıq sistemlər, qeyri xəttlilik.

Ədəbiyyat:

1.Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А. И.Зеленкова. - Минск, 2010.

2.Ивин А.А. Современная философия науки (Текст) / А.А. Ивин. – М.: Высш. Шк., 2005. – 592 с.

3.Князев А. С. Прогноз: Научные методы (текст) /А.С.Князев, Д.А.Князев- М.,2006.- 564 с.

4.Хакен Г. Синергетика. Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. М., 1985.

Mövzu №14. Müasir metodologiyanın əsas istiqamətləri. (1s)

1.Авропа fəlsəfi tarixində elmi metodologiyanın inkişafı.

2.Позитивизмдә elmi metodologiyanın problemləri.

3.Постпозитивизмдә elmi metodologiyanın problemləri.

4.Тəkamül epistemologiya elmin metodologiyasında innovativ inkişaf kimi.

Ədəbiyyat:

1.İsmayılov F.Q.. Müasir pozitivizm, В. 1975

2.Гайденок П.П. История новоевропейской философии и ее связи с наукой (Текст): Учеб. Пособие для вузов / П. П. Гайденко. – М.; СПб.: ПЕР СЭ: Университет. Книга, 2000. – 657 с.

3.Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 1975.

4. Лакатос И. Методология научных исследований // Вопросы философии. – 1995. – № 4.

5.Поппер К. Логика и рост научного знания. – М.: Прогресс, 1983.

6.Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013.

7.Стёпин, В. С. Философия науки. Общие

проблемы. – М.: Гардарики, 2006.

8.Фейерабенд, П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986.

Mövzu №15. Təbii-elmi və sosial-humanitar idrakda elmi tədqiqatın metodologiyası. (1s)

- 1.Тəbiət elmlərin metodologiyasının formalaşması.
- 2.Texniki elmlərin metodları.
- 3.Sosial elmlərin metodologiyası.
- 4.Humanitar elmlərin metodologiyası.

Ədəbiyyat:

1.Кузнецов В. Г. Герменевтика и гуманитарное соз-на-ние (текст) / В.Г. Кузнецов. - М.: Изд-во МГУ, 1991.-345 с.

2.Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013. 3.Стёпин, В. С. Философия науки. Общие проблемы. – М.: Гардарики, 2006.

4.Философия естественных наук: Учебное пособие для вузов / Моск.гос.ун-т им. М.В.Ломоносова; под общ. Ред. С. А. Лебедева. - М.: Академический проект: Мир, 2006. – 436 с.

ƏDƏBİYYAT:

Əsas:

- 1.Nasıyev Z. Fəlsəfə.Bakı: Adiloğlu, 2000, 640 s.
- 2.İsmayılov F.Q. Müasir pozitivizm, B. 1975
- 3.İsmayılov F.Q. Dilin metafizikası, B. 2003
- 4.Qəhrəmanov N.F., Məmmədov Ə.V. Təbii-elmi biliyin fəlsəfi əsasları. Bakı-Elm-2014.
- 5.Голубинцев В. О. Философия науки / В. О. Голубинцев [и др.]. - Ростов н/Д, 2007.
- 6.Зеленков А. И. Философия и методология науки: учеб. пособие / А. И. Зеленков и др.; под. ред. А.

- И.Зеленкова. - Минск, 2010.
- 7.Ивин А.А. Современная философия науки (Текст) / А.А. Ивин. – М.: Высш. Шк., 2005. – 592 с.
 - 8.Кохановский В. П. Основы философии науки / В. П. Кохановский [и др.]. – 6-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2008.
 - 9.Лебедев С. А. Введение в историю и философию науки: учеб. пособие / С. А. Лебедев В. В. Ильин, Л. В. Лесков. - М., 2007.
 - 10.Лось, В. А. История и философия науки: основы курса: учеб. пособие / В. А. Лось. - М.,2004.
 - 11.Лешкевич Т. Г. Философия науки: учеб. пособие / Т. Г. Лешкевич. – М., 2005.
 - 12.Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология: учеб. пособие / А. Л.Никифоров. - М., 1998.
 - 13.Микешина Л. А. Философия науки / Л. А. Микешина. - М., 2005.
 - 14.Пугач Б. Я. Фундаментальные проблемы истории и философии науки: учеб. пособие / Б.Я. Пугач. - Харьков, 2004.
 - 15.Радугин, А. А. Философия науки: общие проблемы: учеб. пособие / А. А. Радугин, О. А. Радугина. – М.: Библионика, 2006.
 - 16.Рузавин, Г. И. Методология научного познания. – М.: ЮНИТИ, 2013.
 - 17.Рузавин, Г. И. Философия науки. – М.: ЮНИТИ, 2012.
 - 18.Стёпин, В. С. История и философия науки. – М.: Академический проект, 2011.
 - 19.Стёпин, В. С. Философия науки. Общие проблемы. – М.: Гардарики, 2006.

Әlavә:

20. Богомолов А. С. Диалектический логос. Становление античной диалектики. М., 1982.
21. Борисов Е. Феноменологический метод М. Хайдеггера // Хайдеггер М. Прологомены к истории понятия времени. Томск, 1998.
22. Витгенштейн Л. Философские исследования // Вит-генштейн Л. Философские работы. Ч.1. М., 1994.
23. Вригт, Г. Х. Логико-философские исследования. — М.: Прогресс, 1986. 24. Гайденоко П.П. История новоевро-пейской философии и ее связи с наукой (Текст): Учеб. Пособие для вузов / П. П. Гайденоко. — М.; СПб.: ПЕР СЭ: Университет. Книга, 2000. — 657 с.
25. Гуссерль Э. Логические исследования. Т. II (1). М., 2001.
26. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и фено-менологической философии. Том 1. Общее введение в чистую феноменологию. М., 1999
27. Ингарден Р. Введение в феноменологию Эдмунда Гуссерля. М., 1999.
28. Кант И. Критика чистого разума. М., 1998.
29. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим ана-ли-зом языка // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. 1993, № 6. С. 11–26.
30. Князев А.С. Прогноз: Научные методы (текст) / А.С.Кня-зев, Д.А.Князев- М., 2006.- 564 с.
31. Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное сознание (текст) / В.Г. Кузнецов.- М.:Изд-во МГУ, 1991.-345 с.
32. Кун, Т. Структура научных революций. — М.: Прогресс, 1975.
33. Лакатос, И. Методология научных

- исследовательских программ // Вопросы философии. — 1995. — № 4.
- 34.Пивоев В. М. Методология и методика научного исследования: Учеб. пособие. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2006. 100 с
- 35.Поппер, К. Логика и рост научного знания. — М.: Прогресс, 1983. 36.Фейерабенд, П. Избранные труды по методологии науки. — М.: Прогресс, 1986.
- 37.Философия естественных наук:Учебное пособие для вузов / Моск.гос.ун-т им. М.В.Ломоносова; под общ. Ред. С. А. Лебедева. - М.: Академический проект: Мир, 2006. — 436 с.
38. Франк, Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. — 2-е изд. — М.: Изд-во ЛКИ, 2007
- 39.Шаповалов В.Ф. Философия науки и техники. О смысле науки и техники и о глобальных угрозах научно-технической эпохи (Текст): учеб. Пособие / В.Ф. Шаповалов. — М.: ФАИМП – ПРЕСС, 2004. — 536 с.
- 40.Хакен Г. Синергетика. Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. М., 1985.